Άσκηση Ακοής – Σολφέζ – Ρυθμική Αγωγή Ι (2026)

ΤΜΕΤ, Πανεπιστήμιο Μακεδονίας

Μάθημα 1ο

Μόνικα Ανδριανοπούλου

«Άσκηση Ακοής – Σολφέζ – Ρυθμική Αγωγή» I-IV…

…Γιατί;

…Από πότε;…

Οι καταβολές του σολφέζ:

Guido d' Arezzo, Ιταλός Βενεδικτίνος μοναχός (περ.991-1033)

Έως τον 11ο αιώνα: διδασκαλία & εκμάθηση μέσω ακρόασης, απομνημόνευσης και διαρκούς επανάληψης («μέχρι ο δάσκαλος να ιδρώσει από την κούραση», κατά μία μαρτυρία της εποχής [από τον λόγιο μοναχό Beda Venerabilis, 674-735]).

<u>Καινοτομία του Guido d'Arezzo</u>:

Προσδιόρισε για κάθε φθόγγο, εκτός από το όνομά του ('claves'), και μια πιθανή συλλαβή ('voces'), με την οποία αυτός ο φθόγγος θα τραγουδιόταν, ανάλογα με την θέση του στην κλίμακα.

Οι συλλαβές αυτές καθορίστηκαν με βάση τις πρώτες συλλαβές των λέξεων από έναν ύμνο στον Άγιο Ιωάννη, που αποδίδεται στον Παύλο Διάκονο (Λομβαρδός, Βενεδικτίνος μοναχός, περ.720-799 μ.Χ.), στην οποία κάθε καινούρια φράση του ύμνου ξεκινά μία νότα ψηλότερα, δημιουργώντας μια κλίμακα από 6 νότες, ή εξάχορδο, με αρχικές συλλαβές τις: ut-re-mi-fa-sol-la, και διαδοχή διαστημάτων: ΤΤηΤΤ.

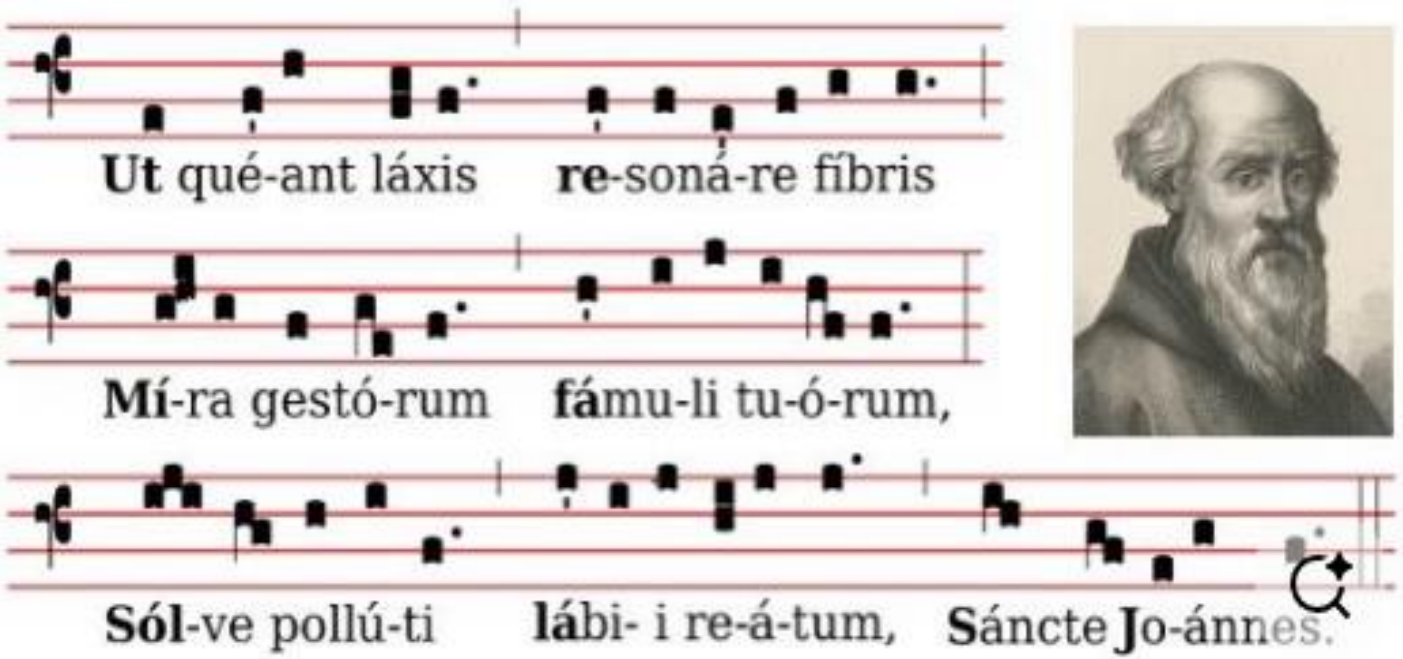

«Με αυτή τη μέθοδο, θα μπορείς να ψάλεις ύμνους που δεν έχεις ακούσει ποτέ σου αμέσως μόλις τους δεις γραμμένους, ή, ακούγοντας ύμνους που δεν έχουν καταγραφεί, θα μπορείς αμέσως να τους γράψεις σωστά.»

(Guido d' Arezzo, *Epistola ad Michahelem* (c.1032), στο Reisenweaver, 2012, σ.46)

John Curwen (1816-1880)

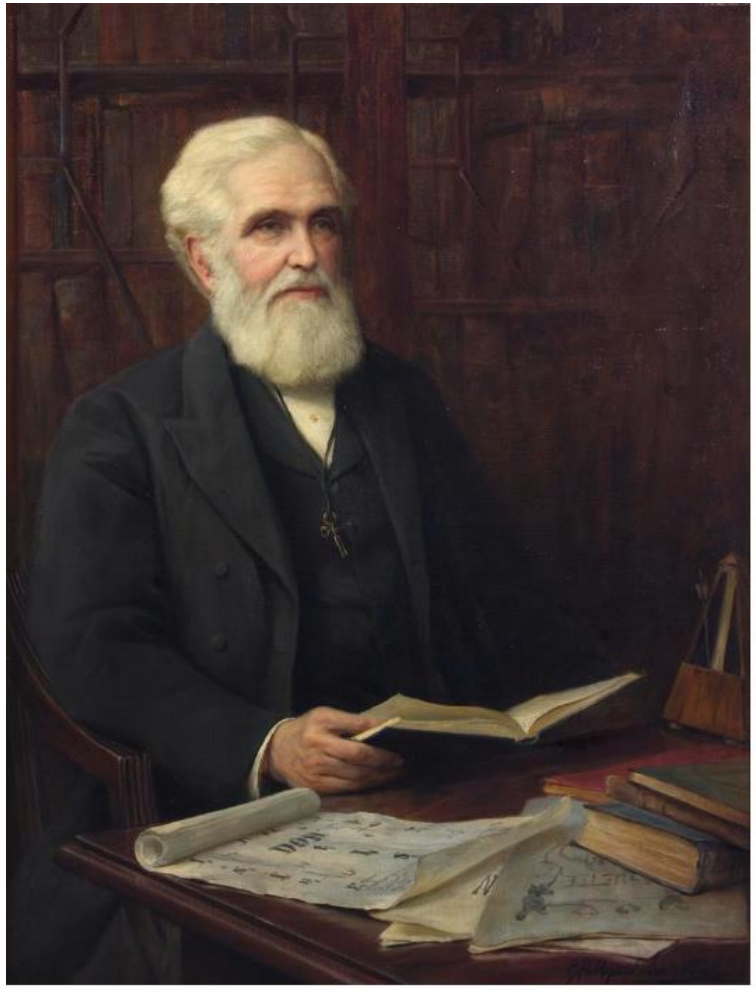

Image: By permission of Amgueddfa Cymru – Museum Wales

SWINSTEAD, George Hillyard (Artist)
https://museum.wales/collections/online/object/bd0e4ff6-1557-3c92-afd6-14bde1b2862f/John-Curwen-1816-1880/

Zoltán Kodály (1882-1967)

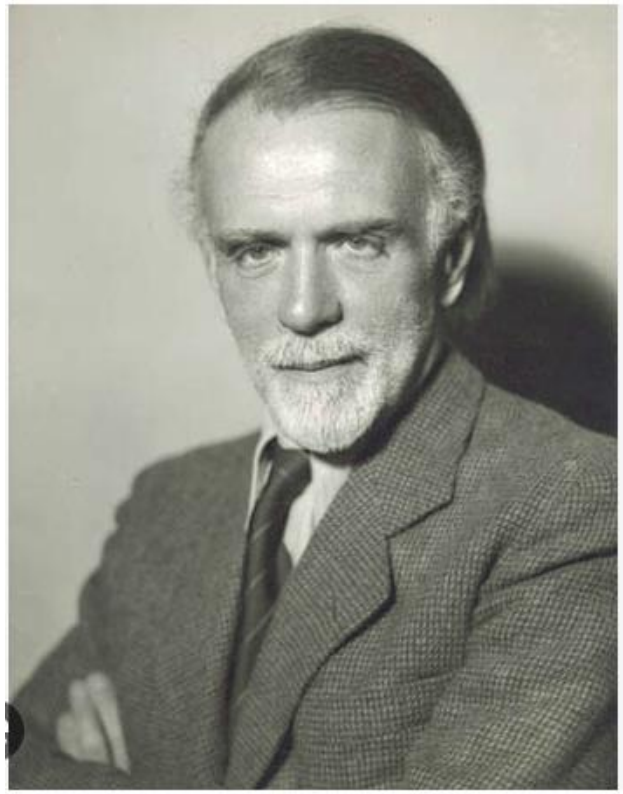

https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Kod%C3%A1ly_Zolt%C3%A1n_1930s.jpg

Η ακουστική αγωγή στην τριτοβάθμια εκπαίδευση

[Πανεπιστημιακή εκπαίδευση κατά τον Μεσαίωνα:

Trivium (Γραμματική, Λογική, Ρητορική)

Quadrivium (Αριθμητική, Γεωμετρία, Μουσική, Αστρονομία)]

➥Τριτοβάθμια μουσική εκπαίδευση στους νεώτερους χρόνους:

Πρώτη μουσική ακαδημία: Paris Conservatoire, 1795. Ακολουθούν: Πράγα (1811), Βρυξέλλες (1813), Βιέννη (1817), Λονδίνο (1822), Χάγη (1826), Γενεύη (1835), Λειψία (1843), Αγία Πετρούπολη (1862), Βοστώνη (1867).

- Συστηματοποίηση μουσικής εκπαίδευσης από τα τέλη 18ου - 19ο αι. και εξής => χωρισμός μουσικής εκπαίδευσης σε επιμέρους τομείς

- Σύγχρονη μουσική εκπαίδευση δίνει έμφαση εξ' αρχής στη μουσική ανάγνωση => μένουν πίσω άλλες δεξιότητες (αντίθετα με τον τρόπο εκμάθησης της γλώσσας)

Η εκμάθηση της μουσικής

& ξεκινάει από τη βιολογία μας, που επιτρέπει να αντιλαμβανόμαστε και να παράγουμε μουσική,

& εξελίσσεται μέσα από την αυθόρμητη αφομοίωση μουσικών στοιχείων από το περιβάλλον με τρόπο φυσικό και αβίαστο, και τέλος

& εμπλουτίζεται και οργανώνεται πιο συνειδητά με την οργανωμένη εκπαίδευση.

https://www.youtube.com/watch?v=3fEy9g2T1l8
(Victor Borge, 1909-2000)

Άνθρωπος και μουσική…

«*Είμαστε* μουσικά όντα: η ιδιότητα αυτή είναι **βασικό μέρος της ανθρώπινης κατασκευής μας**. Υπάρχουν **ειδικές περιοχές** στον ανθρώπινο εγκέφαλο, που οι βασικές λειτουργίες τους σχετίζονται με την **επεξεργασία τής μουσικής**.»

(‘We *are* musical: it is part of our basic human design. The human brain has specialist areas whose prime functions are networked for musical processing’) (Welch 2005, σ.117).

«Πολλοί άνθρωποι θεωρούν λανθασμένα ότι η διαισθητική συμπεριφορά είναι έμφυτη. Αυτό αποτελεί θεμελιώδη πλάνη. Σε κάθε τι που **εξασκούμε σταθερά**, επέρχεται κάποια στιγμή ένας **αυτοματισμός**.»

(‘Many people mistakenly assume that intuitive behavior must be innate. This is a major fallacy. Any well-practised habit eventually becomes automatic’) (Sloboda 2005, σ.268).

Συνοπτική επισκόπηση «Άσκησης Ακοής» I-IV

Άσκηση Ακοής I	Άσκηση Ακοής II	Άσκηση Ακοής III	Άσκηση Ακοής IV
Διαστήματα	Διαστήματα	Ατονάλ μελωδία	Ατονάλ μελωδία
Βαθμίδες μείζονας/ελάσσονας	Βαθμίδες χρωματικής κλίμακας	Βαθμίδες χρωματικής κλίμακας	Βαθμίδες χρωματικής κλίμακας
Μελωδία: Μονόφωνη τονική	**Μελωδία**: Δίφωνη τονική, με απλό μπάσο. Μπορεί να περιέχει ξένους φθόγγους και τονικοποίηση V, III	**Μελωδία**: Δίφωνη τονική, με χρήση ξένων φθόγγων και πιθανή τονικοποίηση οποιασδήποτε βαθμίδας	**Μελωδία**: Δίφωνη τονική, με χρήση ξένων φθόγγων, πιθανές τονικοποιήσεις, πιο πυκνή μελωδική κίνηση
Συγχορδίες: Τρίφωνες: M, E, e, A σε όλες τις θέσεις από κοινό μπάσο	Συγχορδίες: Προστίθενται: Τετράφωνες: Mμ, ee από κοινό μπάσο	Συγχορδίες: Προστίθενται: Τετράφωνες: MM, Eμ, eμ, από κοινό φθόγγο	Συγχορδίες: Προστίθενται: Τετράφωνες: AM, EM, από κοινό φθόγγο
Αρμονία: Διατονική: Συγχορδίες σε ευθεία κατάσταση ή αναστροφή	**Αρμονία**: Προστίθενται (χρωματική αρμονία): V/V, V/III, vii°^{7}, iv, IIN	**Αρμονία**: Προστίθενται: Παρενθετικές δεσπόζουσες (V/ii, III, IV, V, vi, VII), συγχορδίες αυξημένης 6ης (It., Ger., Fr.), ποικιλματική diminuita (‘diminuita-appoggiatura’) αυξημένες συγχορδίες (I5#, V5#)	**Αρμονία**: Προστίθενται: χρωματικές σχέσεις τρίτης
Ρυθμός: Έως τετραμερής υποδιαίρεση του χρόνου, παρεστιγμένα: απλά και δις, με παλμό το τέταρτο, το όγδοο ή το μισό	**Ρυθμός**: Προστίθενται: αντεστραμμένο παρεστιγμένο, συγκοπές, αντιχρονισμοί, συζεύξεις, πολυρυθμός 3:2	**Ρυθμός**: Προστίθενται:, πεντάηχα, πολυρυθμός 5:2, αλλαγές μέτρου	**Ρυθμός**: Προστίθενται:, επτάηχα, πολυρυθμός 4:3, αλλαγές μέτρου και παλμού

Βασικοί στόχοι της «Άσκησης Ακοής» Ι (βλ. σελ.3 σημειώσεων)

►**Θεωρία**: Επανάληψη και παγίωση θεωρητικών γνώσεων (διαστήματα, κλίμακες, οπλισμοί)

►**Ακουστική αφομοίωση, εσωτερική ακοή, απαγγελία/τραγούδι, και καταγραφή των παρακάτω:**

1. **Διαστήματα**: Μελωδικά και αρμονικά
2. **Βαθμίδες κλιμάκων**: Μείζονας και ελασσόνων κλιμάκων
3. **Μελωδία**: Μονοφωνικές, τονικές μελωδίες που παραμένουν στην ίδια τονικότητα
4. **Συγχορδίες**: Τρίφωνες: μείζονες, ελάσσονες και ελαττωμένες συγχορδίες, σε όλες τις θέσεις
5. **Αρμονία**: Αρμονικές διαδοχές που παραμένουν στην ίδια τονικότητα. Τύποι πτώσεων
6. **Ρυθμός**: Διμερής έως τετραμερής υποδιαίρεση του παλμού (παλμός=τέταρτο, μισό, ή όγδοο), και παρεστιγμένες αξίες (απλά και διπλά παρεστιγμένα, με ακέραιη ή υποδιαιρεμένη την συμπληρωματική τους αξία). Σύνθετα μέτρα (6/8, 9/8, 12/8)

Μαθήματα - Εξετάσεις

- 13 δίωρα μαθήματα (45’+45’), με 10 υποχρεωτικές παρουσίες
- Οι εξετάσεις χωρίζονται σε γραπτές και προφορικές. Εφόσον ο βαθμός και στα δύο μέρη της εξέτασης είναι πάνω από την βάση (5), συμψηφίζονται οι δύο βαθμοί
- ‘Τεστ προόδου’ στο τέλος του εξαμήνου (12ο ή 13ο μάθημα): ισοδυναμεί με τη γραπτή εξέταση εξαμήνου

Κάποια ‘υλικά’ του μουσικού ήχου…

Μελωδία/κλίμακες/κούρδισμα

Αρμονία-Συνηχήσεις

Άρθρωση

Ρυθμός/Μέτρο Tempo

Ένταση Δομή/φόρμα

Ηχόχρωμα/χροιά

Υφή

Θέση στον χώρο

=> Μουσικό ύφος/στυλ

=> Μουσική ‘διάθεση’ /‘χαρακτήρας’

♫ Μουσικά παραδείγματα:

1. Paul Horn (1930-2014): *Potala palace* (https://www.youtube.com/watch?v=nbk9-ABRhhk)
2. Ralph Vaughan Williams (1872-1958): *Symphony No.2 (The London)* (https://www.youtube.com/watch?v=A_jlBCaLxUc&t=11s)